

CRISTINA POPA

Literatura română

CAIETUL ELEVULUI

PENTRU CLASA A VII-A

- Analize literare și stilistice
- Compuneri descriptive și narative

Cuprins

Cuvânt-înainte. Pledoarie pentru frumos	5
I. Cartea, obiect cultural	7
1. Universul cărții	7
2. Cartea și biblioteca	11
3. Structura cărții	16
II. Structuri în textele epice	18
1. Rezumatul scris	18
2. Nuvela	29
3. Fișa de lectură	30
4. Timp și spațiu în narațiune	38
5. Momentele subiectului	42
6. Caracterizarea personajelor	44
III. Compunerea descriptivă	48
1. Portretul	48
2. Personaje sau persoane considerate drept model	53
IV. Structuri în textele lirice	57
1. Tema	58
2. Discursul liric	58
3. Figurile de stil	59
4. Versificația	60
5. Specii ale genului liric. Imnul	72
V. Literatura populară	77
1. Balada	77
2. Doina	85
VI. Scrierea	87
1. Procesul scrierii	87
2. Alcătuirea planului unei lucrări pe o temă dată. Compunerea narativă	88
3. Inserarea dialogului în compuneri	96
VII. Prezentarea unui eveniment cultural	105
VIII. Cererea. Contexte și forme de realizare	109

Cuvânt-înainte

PLEDOARIE PENTRU FRUMOS

Școala are menirea de a pregăti omul pentru o realitate imprevizibilă, de aceea unul dintre obiectivele cel mai greu de atins în demersul didactic este acela de a-i dezvolta copilului acele abilități care să-l ajute în viitor să-și selecteze singur cunoștințele de care are nevoie, de a-i forma astfel o personalitate autonomă.

Constantin Noica vedea în profesor un mijlocitor între cel ce învață și propria-i ființă, visând la o școală de înțelepciune: „Gândul Școlii, al celei unde să nu se predea nimic, mă obsedează. Stări de spirit, asta trebuie dat altora; nu conținuturi, nu sfaturi, nu învățături. De aceea nici nu trebuie lecții. Chiar unui om care te întreabă, nu ai voie să-i dai *lecții*. O carte pe care o scoți din bibliotecă, un Preludiu de Bach pe care-l pui seara, în liniște, sau un exemplu de seninătate intelectuală sunt mult mai educative decât o lecție. Oamenii aceia tineri văd că vrei să încorporezi o idee și încep să încorporeze și ei una”¹. Profesorul este astfel un protagonist de neînlocuit, cu un rol decisiv în triunghiul relației educative format din educator, obiective și elev.

Cuvântul a fost înlocuit cu imaginea, iar copiii rămân din ce în ce mai indiferenți la stimulii cititului și ai cunoașterii transmiși de cultura scrisă, înlocuită cu cea vizuală. Rolul literaturii în societatea contemporană devine astfel la fel de important ca și cel al științei. Literatura educă prin forța exemplului particular. De aceea, încercarea profesorului de literatură de a deschide mintea și sufletul copilului este poate cea mai anevoioasă, dar cu siguranță și foarte importantă.

A dezvolta sensibilitatea unui tânăr înseamnă a-i deschide și forma gustul pentru tot ce ține de domeniul frumosului. Este vorba despre ceea ce Borges numea în conferințele sale ținute la Buenos Aires „frumusețea ca senzație fizică”. În concepția sa despre lirism ca atitudine profund subiectivă, Borges se întâlnește și cu poetul român al „necuvintelor”.

Nichita Stănescu vedea în poezie o stare a materiei, considerând că aceasta poate deveni atât de reală, încât să aibă funcții aproape terapeutice asupra organismului: „eu aș putea, dacă m-ar lua în serios fizicienii, medicii, geologii și eroii antici, să descopăr leacul cancerului prin cuvinte”².

Nu știu dacă o asemenea frumoasă utopie ar fi posibilă, dar cred că un suflet se poate vindeca prin poezie, literatură și frumos.

Autoarea

¹ Constantin Noica, „Jurnal filosofic”, p. 9, Ed. Humanitas, București, 1990

² Nichita Stănescu, „Respirări”, p. 127, Ed. Sport-Turism, București, 1982

I. Cartea, obiect cultural

1. UNIVERSUL CĂRȚII

Citiți cu atenție textul:

„Cărțile ne seamănă. Uneori faima le precedă, iar atunci când le cunoaștem îndeaproape ne dezamăgesc. Alteori descoperim că gura lumii le nedreptățește îngrozitor. Ne nervează de la un capăt la altul, le socotim proaste, ticăloase sau sunt o bucurie repetată la fiecare dintre întâlnirile pe care le avem cu ele. Descoperim, contrariați, că, la fel ca oamenii, se schimbă, fac riduri. Sau că par să fi descoperit un elixir al tinereții și noi suntem cei care îmbătrânim mult înaintea lor. Au urmași, unul sau mai mulți. N-au urmași. Dacă există, urmașii nu sunt neapărat așa cum i-ar fi dorit, cum te-ai fi așteptat să fie. Ne influențează sau ne manipulează. Escrocheria și chiar hoția nu le sunt, uneori, străine. Intră în conflict unele cu altele sau se susțin cu discreție. Au noroc sau ghinion în viață. Ne dau o mână de ajutor pe neașteptate și fără să le-o cerem. Le cunoaștem din întâmplare sau ne sunt prezentate, recomandate cu insistență. Sunt câteodată ale noastre, dar nu e obligatoriu să le iubim cel mai mult pe acestea. Spun lucruri care ne pun pe gânduri. Ne iau prin surprindere sau sunt previzibile. Se întâmplă să fie știute de toată lumea, măcar după nume, să fie cărți «publice», asaltate. Se întâmplă să fie din cale-afară de singuratic. Te împrietenești ușor sau greu cu ele sau deloc, le ești fidel sau le trădezi. Le vezi slăbiciunile sau te lași cucerit fără ca defectele lor să te intereseze. Au gust, sunt de prost gust sau dezgustătoare. Sunt guralive sau mai degrabă tăcute și misterioase, sunt raționale sau abisale. Fac parte din viața ta, din familia ta, din grijile tale. Ți lasă amintiri. Sunt memorie. Sunt asemenea oamenilor.”

(Ioana Pârvulescu, *Cărțile care ne seamănă*, „România literară”, Numărul 11, 2004)

elixir, s.n. 1. Băutură cu proprietăți miraculoase pe care o căutau, în Evul Mediu, alchimistii pentru a obține viață veșnică; *p. ext.* (azi) băutură scumpă, aleasă. 2. (Fam.) Soluție alcoolică cu conținut variabil de zahăr și cu diverse esențe sau extracte de plante medicinale (servind ca medicament). [Pr.: -*gzir*] – Din fr. *élixir*

abisal/ă, adj. 1. Care ține de abis; caracteristic abisului. Zonă (*sau* regiune) cea mai adâncă din mări și oceane. 2. Care ține de subconștient; care se referă la subconștient. /<fr. *abyssal*

Dicționar cultural

Ioana Pârvulescu (n. 1960) este eseist, critic literar, redactor la săptămânalul „România literară”, conferențiar universitar la Catedra de literatură a Facultății de Litere din București, autoare a numeroase cărți, dintre care amintim „Alfabetul Doamnelor”, „Bucureștiul interbelic”.

Jucați-vă cu cuvintele

1 Alcătuiți enunțuri cu două antonime din text.

.....

.....

2 Construiți pe baza lexemelor din text un câmp semantic.

.....

3 Alcătuiți propoziții cu cele două cuvinte explicate în finalul textului.

elixir

abisal

4 Precizați sinonimele cuvintelor: „a manipula”, „previzibil”, „misterios”, „rațional”.

Alcătuiți enunțuri cu acestea.

.....

.....

.....

Spuneți-vă părerea

1 Pot fi cărțile asemădate cu oamenii? Explicați în ce constă această posibilă asemănare.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2 Comentați afirmația: „sunt guralive sau mai degrabă tăcute și misterioase, sunt raționale sau abisale”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Enumerați alte trăsături ale cărților.

.....

.....

.....

.....

.....

4 Care a fost cartea pe care ați iubit-o cel mai mult? De ce?

.....

.....

.....

.....

.....

5 Ce carte recomandată la școală v-a dezamăgit? De ce?

.....

.....

.....

.....

6 Alcătuiți portretul personajului preferat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. CARTEA ȘI BIBLIOTECA

„O cameră fără cărți
e ca un trup fără suflet.”

CICERO

Citiți cu atenție textul:

„Biblioteca unei case nu este doar un loc în care sunt adunate cărțile: este și un loc care le citește pentru noi. Să mă explic. Cred că tuturor celor care au în casă un număr destul de mare de cărți li s-a întâmplat să trăiască ani de zile cu remușcarea de a nu le fi citit pe unele, care ne-au privit ani de zile de pe rafturi ca pentru a ne aminti de păcatul uitării noastre.

Într-o zi luăm din întâmplare în mână una dintre cărțile acestea neglijate, începem s-o citim și ne dăm seama că știam deja tot ce spune. Acest fenomen ieșit din comun, despre care multă lume ar putea depune mărturie, are doar trei explicații raționale.

Prima este că tot atingând cartea aceea de mai multe ori în cursul anilor, mutând-o, ștergând-o de praf, ceva din cuprinsul ei s-a transmis prin buricele degetelor la creier, și noi am citit-o prin pipăire, ca și când ar fi fost scrisă în alfabetul Braille. Eu nu cred în fenomenele paranormale, dar în acest caz cred, fiindcă sunt convins că fenomenul nu este paranormal: este foarte normal, confirmat de existența zilnică.

A doua explicație este că nu-i adevărat că n-am citit cartea respectivă: de câte ori era mutată și ștersă de praf, îi aruncam câte o privire, citeam coperta, o deschideam la întâmplare și tot așa, puțin câte puțin, am absorbit mare parte din ea.

A treia explicație este că odată cu trecerea anilor citeam alte cărți în care se vorbea și despre ea, încât fără să ne dăm seama am aflat despre ce trata. (...)

De fapt cred că toate cele trei explicații sunt adevărate și se influențează reciproc. Citim alte cărți: o citim puțin și pe aceea fără să ne dăm seama; și doar atingând-o, ceva din aspectul ei grafic, din consistența hârtiei, din colorit ne vorbește despre o epocă, despre o ambianță. Toate aceste elemente adunate laolaltă „se coagulează” în mod miraculos și contribuie la familiarizarea cu paginile pe care, la drept vorbind, nu le-am citit niciodată.

Dacă o bibliotecă folosește așadar la cunoașterea conținutului unor cărți niciodată citite, ceea ce ar trebui să ne îngrijoreze nu este dispariția cărții, ci a bibliotecii, din casă.”

(Umberto Eco, „A citi cărțile cu buricele degetelor”)

Dicționar cultural

Umberto Eco (n. 1932) este scriitor italian contemporan, autor de romane, eseuri, tratate academice și cărți pentru copii. A devenit renumit prin publicarea cărții „Numele trandafirului” care l-a impus ca romancier.

Spuneți-vă părerea

1 Considerați că biblioteca unei case este un spațiu miraculos?

.....

.....

.....

.....

.....

2 Reflectă cărțile adunate într-o bibliotecă personalitatea celui care o alcătuiește?

.....

.....

.....

.....

.....

3 Cum comentați ultima afirmație a scriitorului?

.....

.....

.....

.....

.....

4 Recomandați pentru biblioteca școlii voastre cinci titluri de carte din domenii diferite.

.....

.....

.....

.....

.....

Situația de comunicare

Organizarea formală a mesajului scris

1 Precizați tema textului.

.....

2 Prezentați cele trei explicații raționale ale legăturii dintre cartea din biblioteca noastră și noi.

.....

3 Explicați ce înseamnă „a citi cărțile cu buricele degetelor”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 Expuneți-vă părerea personală în legătură cu ideile transmise în textul citat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 Argumentați afirmația din ultimul paragraf al textului lui Umberto Eco. Construiți-vă discursul având în vedere următoarele aspecte:

- Ideile trebuie prezentate într-o succesiune logică, clară.
- Exprimați-vă în enunțuri clare și corecte din punct de vedere gramatical.
- Alegeți vocabularul în funcție de temă.
- Evitați repetițiile de cuvinte.
- Pentru a vă motiva părerea, folosiți: cred că, în opinia mea, din punctul meu de vedere.
- Ideile pot fi înlănțuite prin următoarele formule: mai întâi, în primul rând, în al doilea rând.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Citiți cu atenție textul:

„Am văzut multe biblioteci de oameni bogați și cărturari, dar niciuna nu mi-a furat inima ca aceea din strada S. Când s-a deschis ușa masivă de stejar, am rămas înmărmurit în prag. Era una din acele odăi uriașe, care se întâlnesc rar chiar în cele mai bogate case din veacul trecut. Ferestre mari dădeau spre grădina din spatele casei. Perdelele fuseseră trase puțin înaintea noastră și lumina clară a amurgului de toamnă făcea și mai solemnă atmosfera acestei săli cu tavanul înalt, tapisată în cea mai mare parte cu cărți. O galerie de lemn înconjura o bună parte din bibliotecă. Erau, poate, treizeci de mii de volume, majoritatea legate în piele, din cele mai diverse ramuri ale culturii: medicină, istorie, religie, călătorii (...). Rareori am întâlnit într-o colecție particulară cărți atât de prețioase și într-un număr atât de mare. Numai târziu, după ce am petrecut o după-amiază întregă în fața rafturilor acelea fără număr, mi-am dat seama cu adevărat ce comori se adăposteau acolo...”

(Mircea Eliade, „Secretul doctorului Honigberger”)

Jucați-vă cu cuvintele

1 Selectați din text cuvintele din câmpul semantic al cuvântului „bibliotecă”.

.....

.....

.....

2 Construiți propoziții cu trei sensuri ale cuvântului „bibliotecă”.

.....

.....

.....

3 Alcătuiți patru expresii cu cuvântul „carte”.

.....

.....

.....

.....

